

SPOZNAVANJE SLOVENSKE KULTURNE DEDIŠČINE V PROJEKTU COMENIUS: IZDELAVA GORENJSKIH ZAVIJAČK / Veronika Koščak, prof. matematike in tehnike / OŠ Janka Modra, Dol pri Ljubljani

Z vključitvijo v triletni evropski šolski projekt Comenius, z naslovom »We live together in a United Europe« oziroma »Skupaj živimo v združeni Evropi« je naša šola kot nosilec projekta, v katerem sta vključeni še šoli iz Latvije in Turčije, zasnovala podrobna navodila za obdobje treh let. Najprej smo gostili mentorje, s katerimi smo se dogovorili o delu, naših načrtih, kako vključevati učence v projekt, o zadolžitvah, ki jih evropska komisija in narodna agencija pričakujeta od nas.

V projektu Comenius je vključenih 21 učencev, ki jim ni odveč, če ostanejo po pouku še kakšno uro in aktivno sodelujejo v uresničevanju ciljev projekta. Da bi slovensko kulturno dediščino predstavili kar se da pristno, smo se odločili, da bomo izdelali gorenjske zavijačke in jih podarili tujim sodelujočim učencem. Spoznavali smo projektno učno delo in odkrivali svojo »tehnično ustvarjalnost«.

Slika 1: Skupina učencev vključenih v Comenius

UVOD

Projektno učno delo sodi med tiste postopke učenja, ki temeljijo na spodbujanju učencev k aktivnemu delu, sodelovanju, razmišljanju, impulzivnosti idej in zamisli, izkustvenem učenju in nenazadnje tudi pogojujejo kooperativne odnose med učiteljem in učencem.

Tovrstni način osvajanja znanja in predvsem ročnih spretnosti ima veliko prednosti. Učenci so med potekom projektne naloge aktivni izvajalci, sami iščejo možne rešitve in oblikujejo predloge o načinu reševanja problemov in na koncu ugotavljajo rezultate svojega dela, predvsem pa si veliko zapomnijo.

V zadnjih časih se precej govori in razmišlja o drugačni šoli, da želimo slabosti odpraviti ali vsaj zmanjšati. Pouk, ki smo ga poznali do sedaj, sloni na hierarhičnih in avtoritarnih odnosih in takšni učence obremenjujejo. Učenci so bili le subjekt sprejemanja informacij, premalo se jih je neposredno vključevalo v učni proces in

predvsem upoštevalo njihove interese. To pa pri učencih sproži zmanjšanje učne motivacije in učinkovitost učenja, kar še dodatno vpliva na odklonilni odnos do šole.

Še v nedavni preteklosti je bila izobraženost le privilegij določenih družbenih slojev, danes pa postaja potreba. Vedno hitrejši razvoj znanosti, tehnike in tehnologije je odvisen od izobraženih potencialov države, zato je prisiljena zagotoviti izobrazbo čim večjemu številu prebivalstva. Ravno zato pa je treba posameznika pripraviti in usposobiti že v času njegovega rednega šolanja.

PROJEKTNO UČNO DELO IN DRUGE OBLIKE DELA Z UČENCI

Učitelji se sprašujejo, zakaj uvajati za učitelja pogosto zahtevnejše, oblike in metode dela? Razvojne tendence v družbi vplivajo na spreminjanje odnosov in spreminjanje vzgojno-izobraževalnega koncepta. Šola se obrača na učence in njihove potrebe in zato je učiteljeva pomembna naloga odkrivanje in razvoj osebnih sposobnosti.

Vedno hitrejši je razvoj znanosti in tehnologije ter spoznanj na področju metodike in psihologije, zato povečujejo potrebo po nenehnem strokovnem izpopolnjevanju posameznika. Ker mu v času izobraževanja pridobljeno znanje ne zadostuje za razumevanje novosti, ki jih mora poznati za uspešno profesionalno delo, je primoran znanje nenehno izpopolnjevati z izobraževanjem in samoizobraževanjem. Razmah

različnih informacijskih medijev postaja lahko prava »mora« osnovni šoli. Če bo ta ostala v svojih klasičnih okvirih in ne bo sledila spremembam v družbi, znanosti, predvsem pa didaktiki, bo prenesla svoj vpliv na učenca.

Projektno učno delo združuje elemente direktnega učiteljevega vodenja učnega procesa in elemente samostojnega dela učenca, temelji na izkustvenem učenju, spodbuja učence k aktivnemu učenju in pogojuje kooperativne odnose med učiteljem in učencem. Najznačilnejše karakteristike, po katerih se projektno učno delo loči od tradicionalnega pouka, so tematsko problemski prestop, konkretnost tematike z usmerjenostjo na življenjsko situacijo, ciljno usmerjena in načrtovana aktivnost, katerih nosilci so učenci, upoštevanje interesov, potreb in sposobnosti učencev, kooperativnost, odprtost, poudarek na izkustvenem učenju in poudarek na učenju kot primarni vzgojni funkciji projektnega dela.

Slika 2: Medsebojna pomoč pri projektne učnem delu

Tehnična ustvarjalnost učencev

Tehnična ustvarjalnost v šoli nudi možnosti za razvijanje psihomotoričnih sposobnosti učencev. Prav posebej pa se odraža pri motoričnih sposobnostih, zato lahko cilje pri tehnični ustvarjalnosti realiziramo z delovnimi navadami. Glede na izkušnje lahko rečem, da je najprimernejši način vzgojno-izobraževalnega dela prav projektni način dela, predvsem pri pouku tehnike in tehnologije. Projektno učno delo je usmerjeno k ciljem, zato morajo biti naloge načrtovane in dobro organizirane. Pomembno je upoštevanje učenčevih interesov in njihovih sposobnosti. S tem, ko upoštevamo njihove interese, učence motiviramo za delo in se lažje vključujejo v projektni način dela. Če pa se interesi ne pojavijo, je treba učence dodatno spodbujati.

Tehnična ustvarjalnost se lahko prepozna v naslednjih stopnjah:

1. tehnična ideja ali zamisel,
2. zbiranje podatkov in gradiv za realizacijo,
3. realizacija in uresničevanje ciljev,
4. kontrola rezultata.

Učenčeva tehnična ustvarjalnost se mora razvijati že od malega s tehnično kulturo. Za ustvarjanje novih idej moramo v skupini vzpostaviti čim bolj sproščeno vzdušje. Ustvarjanje zmanjšuje strah pred kritiko ali oceno, učenci morajo biti za delo motivirani in projektne naloge so nalašč za to. Tudi razstava izdelkov ali sodelovanje z izdelki na katerem izmed natečajev spodbuja motivacijo in ustvarjalnost. Vsak učenec se hoče dokazati, biti uspešen.

Ustvarjalni produkt

Ustvarjalni produkt opredeljuje Ghiselin. Ustvarjalnost pomeni spremembo ali prestrukturiranje dotedanega razumevanja sveta. Čimbolj neka oseba s svojim produktom spremeni pomenski univerzum, tem bolj je ustvarjalna.^[4] S projektnim delom želim učence motivirati in v njih »prebuditi« ustvarjalni produkt, ki se izraža predvsem z operativnimi cilji, ki jih želimo doseči tako, da učenci:

- razvijajo ustvarjalno mišljenje,

- preverijo pomen skice svoje ideje za možno poznejšo izvedbo,
- izdelek dimenzionirajo,
- ob skici natančno narišejo sestavno ali delavniško risbo ali tehniško risbo,
- ob spoznanju obdelave gradiv izberejo ustreznega za izdelavo predmeta,
- osvojijo delovne operacije, potrebne za izdelavo predmeta,
- spoznajo in upoštevajo varnostna pravila pri delu ter uporabljajo zaščitna sredstva.

Govorimo lahko o različnih značilnostih ustvarjalnega produkta (ideje, izdelki ...). Ena izmed značilnosti je uporabna vrednost in premalokrat se upošteva ustvarjalnost učencev. Učenci namreč težko naredijo nekaj takega s širšo uporabno vrednostjo. Ni pa nujno, da je produkt uporaben v tistem času, v katerem je nastal. Iz zgodovine vemo, da mnogo velikih odkritij takratne družbe niso priznavale, pa so se pozneje izkazala zelo uporabna. Dostikrat pa ni možno tega kriterija uporabiti zaradi same narave ustvarjalnosti npr. umetniških stvaritev ne moremo presojati z vidika uporabnosti.

Presojanje ustvarjalnosti pa je na podlagi tega kriterija tudi lahko sporno, če novosti produkta ustrezno ne opredelimo. Nanj pa lahko gledamo z dveh vidikov. Psihološkega (upoštevamo individualni napredek osebe – če učenec napravi, česar prej ni bil sposoben) ali sociološkega vidika (merilo nam je skupina, ki ji posameznik po starosti, izobrazbi ... pripada oziroma neka širša družbena skupnost). Čim bolj redek je dosežek, tem bolj je nov in neobičajen. Učenčevo ustvarjalnost lahko ocenjujemo z obeh vidikov, vendar se v vzgojni praksi bolj upošteva socialni. Izdelkov posameznih učencev ne bi smeli prepogosto primerjati z izdelki drugih učencev v skupini, saj so učenci, ki nekoliko »kasnijo« v svojem razvoju, le redko ocenjeni kot ustvarjalni, kar seveda spodbudno ne vpliva na njihov nadaljnji razvoj.

Omeniti pa je treba še ustreznost ali primernost, kar pomeni, da ustvarjalni

produkt ustreza problemski situaciji. Prva naloga ocenjevalca je, da poišče tiste odgovore, ki niso povezani z zastavljenim vprašanjem. Šele, ko smo te odgovore izločili, pristopimo k vrednotenju preostalih odgovorov glede na stopnjo njihove ustvarjalnosti. Ustreznost pa ne smemo zamenjati s pravilnostjo.

CILJI PROJEKTA

Globalni cilji

Učenec:

- zna povezati znanje iz tehnike pridobljeno v šoli in znanje iz okolice, kjer živi z drugimi področji (energija, likovna kreativnost, ekologija, slovenska kulturna dediščina);
- razvija tehnično ustvarjalnost in kreativnost;
- spozna projektni način dela;
- razvija kooperativnost v skupini;
- razvija čutne in gibalne (senzomotorične) sposobnosti;
- pridobiva delovne navade;
- razvija pravilen odnos do dela.

Etapni cilji

Učenec:

- spozna uporabnost in zna uporabiti orodja, pripomočke in električne stroje za obdelavo materialov;
- upošteva varnostne ukrepe pri delu;
- razume pomen upoštevanja varnostnih ukrepov;
- spozna vse stopnje izdelave predmeta;
- izdelava izdelke s pravilnimi postopki obdelave;
- izdelava uporaben predmet;
- spozna in loči različne vrste polizdelkov materialov;
- spozna poklice povezane s svojim delom;

INICIATIVA – POBUDA

Pobuda je nastala ob projektu Comenius, kako predstaviti našo kulturno dediščino. Ko učenci spoznajo, kaj želimo narediti, jih motiviramo, spodbudimo in jih usmerimo, da bodo sami dali pobudo za izdelke, ki jih želijo izdelati, saj bodo tako delali bolj vztrajno in inovativno. Učence je treba pravilno usmerjati, in predlagati rešitve ob morebitni »poplavi idej«.

Slika 3: Gorenjska zavijačka

IZVEDBA

Izdelek je predstavljen v obliki projekta, v katerem sem upoštevala ustvarjalnost učencev, ga razdelila in načrtovala sistematično po težavnosti. Uporabili smo gradiva in materiale kot pri pravi gorenjski zavijački. Moje glavno načelo je, da učenec te predmete lahko izdelava pri pouku tehnike in tehnologije v okviru nerazporejenih ur, pri oddelčni skupnosti, ali katerem od predmetov, da uporabimo medpredmetno povezavo: zgodovina, slovenščina, domovinska in državljanstva kultura in etika ... ter da so načrti izdelani po fazah, s kratkim in jasnim besedilom. Fazam je dodana tudi fotografija, ki prikazuje izvedbo in tako učence usmerja v pravilen postopek izdelave.

Metoda učenja z odkrivanjem

To je posebna oblika učenja, saj učenci sami prihajajo do spoznanj po lastni miselni poti, z lastnim iskanjem, odkrivanjem, preizkušanjem Omogočeno jim je eksperimentiranje, opazovanje, sodelovanje, izražanje svojih mnenj in predlogov ... Postopek pa poteka v šestih fazah in tako smo ga razvijali tudi mi, ko smo se lotili izdelave gorenjske zavijačke.

V prvi fazi so se seznanili s problemom, zastavila sem jim ga sama. Problem je bil dovolj odprt, da je dopuščal različne poti reševanja in več možnih rešitev.

V drugi fazi smo poskušali opredeliti problem ter ugotavljali, kaj jim je že dano in kaj morajo sami poiskati.

V tretji fazi so zbirali manjkajoče informacije oziroma konkretna navodila in material za rešitev problema: pogovor s starši ali drugimi odraslimi osebami, z opazovanjem, eksperimentiranjem, iskanjem na spletu, pomoč pisnih virov in literature ...

V četrti fazi so iskali različne možne rešitve in si pomagali z vprašanji, kot so: Kako spremeniti izgled? Kako nadomestiti našiti del? Kako povezati in dopolniti motiv? Kaj dodati? Kako uporabiti na drugačen način? ...

Peta faza je bila usmerjena k vrednotenju možnih rešitev, in sicer so se ravnali po vzorcu pravilno-napačno. Za dobro se je izkazalo, da so samostojno vrednotili svoje rezultate, kar je prispevalo k večji kritičnosti.

V šesti fazi pa so vse pridobljeno znanje ustrezno posplošili. To doseže tako, da rešujejo nove probleme, za katere velja naučeni princip reševanja, da iščejo nove primere za kak pojem ... in da razumejo naučeno.

Prednosti učenja z odkrivanjem:

- povečuje intelektualne potenciale, otroci usvajajo informacije po poteh, da jih lahko uporabijo pri reševanju problemov,
- večja se notranja motivacija otrok, saj odkrivanje pomeni neke vrste podkrepitev,
- otroci odkrivajo raziskovalni stil za reševanje katerekoli vrste nalog in izboljšajo tehnike raziskovanja,
- boljša je zapomnitev usvojene znanja, ker lahko otroci med učenjem organizirajo informacije v okviru lastnega sistema povezovanja.

Kako izdelamo gorenjsko zavijačko

Deli gorenjske narodne noše so: avba (za deklice zavijačka – pokrivalo z rutko), obleka (svilena – bogato nabrana), srajca (iz belega bombaža s širokimi rokavi – rokava in ovrtnik so obrobljeni z belo čipko – rokava sta na ramenih podvojena – temu rečejo koza), spodnje krilo, hlače, pasovi, predpasnik (fertah), trakovi (pangeljci – črni trakovi s črno čipko), ruta (svilena s franžami in

rožičastim vzorcem), dokolenke (štikane s polžastim vzorcem – polžki so značilen ornament), dežnik, cekar (spleten iz slame), nakit (broška, verižica, uhani), nagelj (šopek), robček, črni čevlji.

Material, orodje in pripomočki

Potrebujemo belo platno trikotne oblike, ki bo služilo kot rutica, črtni žametni trak, perlice različnih barv, zlato konturno barvo za tkanino, zlati kitasto pleteni trak, belo čipko, prozorno folijo, svinčnik za načrtovanje ideje, bel list formata A4, škarje, lepilno pištolo.

Slika 4: Potrebni material za okrasitev gorenjske zavijačke

Postopek izdelave po fazah prikazanih s fotografijami

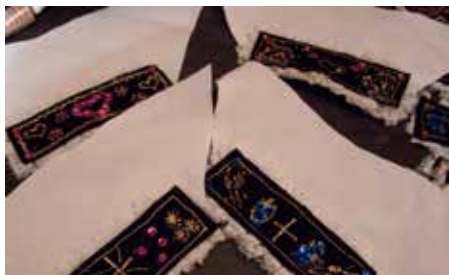
Iz črnega žametnega blaga izstrižemo pravokotnike. Z zlato konturno barvo za blago narišemo motiv in obrobe (obrobo lahko tudi naredimo iz kitasto prepletene zlate vrvice).

Ko je konturna barva posušena, nalepimo ali prišijemo perlice različnih barv v motiv.

Okoli črnega pravokotnika našijemo ali prilepimo belo čipko.

Črni pravokotnik s čipko našijemo na trikotno izstriženo belo platno tako, da hipotenuza trikotnika (najdaljša stranica) služi za privez gorenjske zavijačke.

Rutico oziroma gorenjsko zavijačko privežemo na zadnji strani in zavijačko lepo oblikujemo.

Izdelamo lahko še embalažo za gorenjsko zavijačko iz prozorne folije. Embalaža naj bo v obliki valja, sestavljena iz dveh krogov in pravokotnika; kroga služita kot osnovni ploskvi (zgoraj in spodaj), pravokotnik pa kot plašč valja, ki je ovit okoli osnovnih ploskev (krogov).

Slike 5, 6, 7, 8, 9, 10: Postopek izdelave gorenjske zavijačke

Končni izdelki učencev

Izdelki vseh učencev vključenih v projekt Comenius so bili uspešno narejeni in dokončani. Za vse izdelke so bile narejene tudi embalažne škatlice, ki jih lahko učenci 9. razredov izdelajo v okviru matematike, ko govorijo o geometrijskih telesih, okroglih telesih in spoznajo valj. Možnost izdelave je tudi z učenci 7. razreda pri predmetu tehnika in tehnologija, saj je celoletna učna snov vezana na umetno maso in spoznavajo lastnosti polizdelka – folije.

Razstava v šoli

Slika 11: Razstava izdelkov učencev
Učenci, ki so bili vključeni v projekt Comenius, so pridno delali in ustvarjali. Večino časa so ostajali v šoli po končanem pouku in prihajali predčasno v šolo, da so lahko izpolnili vsa pričakovanja in cilje, ki smo jih skupaj načrtali in osnovali. Ob dnevu odprtih vrat so tako pripravili razstavo svojih izdelkov za sošolce, starše in krajanje. Na svoje izdelke so bili z razlogom ponosni. Pri delu so se zelo trudili in jih natančno izdelali. Izdelke so odnesli s seboj v Latvijo, kjer so se srečali z vrstniki iz Latvije in Turčije. Izmenjali so si darila, ki predstavljajo njihovo kulturno dediščino.

ZAKLJUČEK

Večina ljudi, ki uči, se ne zaveda, da je biti učinkovit učitelj morda najtežje delo v naši družbi. Učinkovit učitelj je tisti, ki uspe prepričati vse učence, da v šoli kakovostno delajo. To pomeni, da učenci izkoristijo svoje sposobnosti, ne pa da v šoli preganjajo dolgčas, kot jih na žalost večina počne.

Čeprav se učenci med seboj razlikujejo, imajo vsi enake potrebe. Učitelj, ki to razume, bo vodil učence tako, da

bodo s šolskim delom zadovoljevali svoje potrebe. Ko se to zgodi, so zadovoljene tudi potrebe učitelja.

Delo učitelja je, da se z učenci pogovarja, jih posluša, omogoča, da je razred prostor, v katerem je učenje prijetno, vnaša izboljšave. Ko bodo učenci odkrili, da so sposobni kakovostnega dela, jih bo predmet veselil. Odkritje »jaz lahko naredim nekaj dobrega« vodi k motivaciji.

Vse naše življenje je poskus čim boljše zadovoljiti eno ali več od teh potreb. Kje učenci zadovoljujejo svoje potrebe? Pri predmetih tehnika, šport, glasba, igralske dejavnosti, pri interesnih dejavnostih, kjer delajo v skupini, dosežejo več, ker si medsebojno pomagajo in obenem zadovoljujejo potrebo po pripadnosti.

LITERATURA

- Glogovec, Z., Žagar, D., (1992). Ustvarjalnost: Projektno učno delo. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo in šport
- Bezjak, J. (1997). Projektno delo pri pouku tehnike, kot uspešna oblika in metoda sodobne inženirske pedagogike. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo in šport.
- Novak, H. (1990). Projektno učno delo: drugačna pot do znanja. Ljubljana: DZS.
- Pečjak, V. (1987). Mislimi, delati, živeti ustvarjalno. Ljubljana: DZS.